

УДК 378.09:81

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сіягівська І.Ю.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-БарановськогоDOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-105>

У статті проаналізовано сучасні тенденції фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. Охарактеризовано основні функції сучасної професійної освіти фахівця гуманітарного профілю. Окреслено роль індивідуальних стратегій навчання студентів гуманітарних спеціальностей та способи їх практичної реалізації задля сформованості професійної компетентності.

Ключові слова: стратегія навчання, індивідуальна стратегія навчання, студенти гуманітарних спеціальностей, фахова підготовка.

Постановка проблеми. Професійна освіта є ключовою концепцією й освітньо-організаційним елементом сучасного етапу розвитку освіти, що пов'язана з побудовою наскрізних послідовних ліній у підготовці і перепідготовці спеціалістів. Провідною ціллю професійної підготовки є забезпечення інтегрованості освітніх різнорівневих систем і взаємозв'язок фундаментальних, загальноосвітніх й спеціальних дисциплін. За професійним призначенням спеціаліст гуманітарного профілю здійснює свою діяльність у науково-методичній, навчально-виховній та організаційній сфері. Фахівець гуманітарних спеціальностей повинен володіти базовими знаннями педагогічних та психологічних дисциплін. Сучасний конкурентоспроможний спеціаліст гуманітарного профілю повинен володіти високим професійним рівнем, організаційними навичками в гуманітарній сфері, комунікативними навичками, комп'ютерними технологіями та знаннями іноземної мови [3]. У новітній моделі розвитку суспільства на перше місце виносяться розвиток якості особистості, освіти та професійної освіти. Зміни в сучасному суспільстві зумовлені орієнтацією навчального процесу на створення умов для саморозвитку студентів, забезпечення освітнього середовища для формування їхньої індивідуальної активності та мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка проблеми технології організації та інтеграції навчально-виховного процесу закладів вищої освіти в період гуманізації та гуманітаризації вищої професійної освіти висвітлена в працях А. Алексюка, С. Архангельського, Н. Бібік, Я. Болубаша, О. Дубасенюк, В. Євдокимова та у працях зарубіжних вчених, зокрема Р. Арендса, В. Ріверз, Дж. Річардса, Т. Фарела. Проблема професійної підготовки гуманітарного профілю належить до активно досліджуваних у педагогічній науці. У науковій літературі загальну підготовку фахівців розглядають М. Бакум, С. Гончаренко, К. Корсак, В. Кушнірук, В. Луговий, П. Олійник, С. Сисоєва, М. Солдатенков; культурологічний аспект фахової підготовки висвітлено в працях І. Бежа, В. Виткалова, В. Гриньової, С. Подмазіна. Розв'язання стратегічних завдань та досягнення пріоритетних цілей в підготовці висококваліфікованого спеціаліста спроможного у своїй професійній діяльності до самоактуалізації, самореалізації, самоєфективності й самовдосконалення на засадах інтеграції знаходять своє

відображення у працях В. Андреева, В. Буряка, Н. Волкової, В. Гриньової, Н. Гузій, П. Гусака, В. Євдокимова, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Лозової, О. Малихіна. Серед численних зарубіжних праць з питань вивчення стратегій навчання найбільш відомими є дослідження Н. Андерсона, А. Венден, Дж. Гріна, Е. Коена, Р. Оксфорд, Дж. О'Меллі. Але слід також наголосити, що дослідженням питань стратегій навчання у процесі вивчення дисциплін різного профілю займалися О. Варнікова, Р. Гарненр, Р. Гришкова, Р. Маер, С. Мунтян.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На даний момент, незважаючи на значний інтерес науковців до потреби гармонійного розвитку особистості, цінності міжособистісної взаємодії у навчанні, до культури й етики інтерактивного спілкування, проблема фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей, формування індивідуальних стратегій навчання студентів у процесі фахової підготовки потребує системного наукового розгляду.

Мета статті: розглянути та проаналізувати реалізацію індивідуальних стратегій навчання студентів гуманітарних спеціальностей у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Процес фахової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей спрямований на виконання провідних функцій сучасної освіти. По-перше, *інноваційна функція* професійної гуманітарної освіти спрямована на розповсюдження нових знань та гуманітарних технологій задля загального розвитку суспільства. Сутність *виховної функції* – формування в студентів загальнолюдських цінностей та моральних якостей. Не менш важливою є *адаптивна функція* професійно-спрямованої освіти, що передбачає розвиток здібності студентів адаптуватися до професійних і соціальних ролей. Передача та відтворення існуючої соціальної структури й національної культури у ході своєї професійної діяльності реалізується в процесі *відтворювально-ретрасляційної функції* [2].

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що *професійна підготовка* являє собою здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю [1]. Професійна підготовка спеціаліста гуманітарного профілю, на сьогоднішній етап, спрямована на активне використання знань, накопичених іншими со-

ціально-гуманітарними науками (соціологією, психологією, філософією). Фахова підготовка студента-гуманітарія забезпечує його готовність до взаємодії з іншими людьми у процесі обміну культурними цінностями, способами самореалізації, що зумовлює суттєві зміни в сфері освіти.

Головним завданням гуманітарної освіти є формування особистості, інтелекту і фахівця міжнародного рівня. Серед складових гуманітарної освіти виокремлюють такі: світоглядно-філософська, соціально-політична та соціологічна підготовка, що передбачає процес оволодіння майбутнім фахівцем знаннями про сутність природи, людини і суспільства в цілому; про закономірності, тенденції і перспективи соціальної будови; історична, культурологічна і філологічна підготовка, яка орієнтує особистість на розуміння сутності і процесу творення української і світової історії; на створення матеріальних і духовних цінностей.

Слід також, виокремити різні наукові підходи до підготовки студентів гуманітарних спеціальностей в процесі фахової підготовки:

- компетентнісний підхід є цілісною характеристикою фахівця, компонентами якої є професійна, особистісна, комунікативна та соціальна компетентність;

- особистісно-діяльнісний підхід спрямований на формування особистості в системі суспільних взаємодій;

- культурологічний підхід передбачає побудову освітнього процесу завдяки розширенню гуманітарної спрямованості освіти завдяки органічному включенню в освітній процес культурно-значущих елементів;

- системний підхід реалізується у співвідношенні цілісної системи та підсистеми професійної підготовки;

- особистісно-орієнтований спирається на специфіку змісту гуманітарної освіти та допомагає сприйняти інформацію в єдності раціонального та чуттєвого способів пізнання;

- психолого-педагогічний підхід спирається на знання індивідуальних особливостей студентів та обумовлюється обов'язковим їх включенням у різні види суспільної діяльності;

- інформаційно-технологічний підхід полягає у максимальному використанні у навчальному процесі новітніх технологій пошуку та використання інформації;

- науково-методологічний підхід визначає рівень розвитку методології та методики професійної гуманітарної освіти на основі використання сучасного наукового забезпечення [2].

На нашу думку, гуманітарна освіта визначається як система, що задовольняє суспільні вимоги підготовки фахівців такої категорії та їх особистісні потреби щодо професійного становлення та самореалізації. Метою професійної підготовки є забезпечення високого рівня загальнокультурного, професійного та індивідуального розвитку студента як активної, творчої особистості компетентного спеціаліста гуманітарного профілю, здатного до неперервної самоосвіти. Цінність гуманітарної освіти полягає в розвитку інтелекту, мислення, емоцій, комунікативних навичок та здібностей. Життєво-важливі цінності студентів гуманітарних спеціальностей були предметом дослідження В. Семікова [4]. Автор зазначив що

ці цінності пов'язані з різними особистісно-професійними характеристиками студентів (інтелектуальною, емоційно-вольовою і мотиваційною сферою). Фахівці-гуманітарії є провідним елементом соціально-професійної структури суспільства, носіями знань педагогічної та соціальної спрямованості, необхідних для підтримки моральних цінностей суспільства в цілому.

Процес навчання у ЗВО опосередкований індивідуальними відмінностями у здатності студентів до процесу навчання. Вони пов'язані з індивідуально-типологічними особливостями нервової системи кожного студента, які впливають на процес учіння, швидкість утворення зв'язків, а також з пізнавальною діяльністю студента. Однією з провідних проблем традиційної системи освіти є підвищення ефективності навчання завдяки його індивідуалізації, де в свою чергу відбувається зміщення центру уваги з предмета на студента [5].

З огляду на те, що в сучасному суспільстві інформаційний простір зазнає дуже швидких змін, система освіти повинна готувати фахівців, здатних динамічно як обробляти, так і «виробляти» нові за змістом знання. Тому нинішній контекст навчання з фаху поряд з розвитком фахових та професійних компетенцій включає також й розвиток компетенцій комунікативних, методичних та соціальних. Ключовими елементами вищезазначених компетенцій є стратегії навчання. В процесі виконання функцій професійної підготовки студентів відбувається аналіз, синтез, сприйняття, редагування та відтворення навчальної інформації. Всі періоди обробки навчального матеріалу реалізуються завдяки стратегіям навчання. Стратегії навчання це послідовна система дій задля досягнення поставленої мети.

У. Едмонсон та Ю. Хаус наголошують, що стратегії навчання є сукупність предметних та розумових дій суб'єкта навчання, що застосовуються ним в процесі оволодіння навчальною інформацією. Науковці виокремлюють три групи стратегії навчання:

- когнітивні стратегії навчання забезпечують реальні способи організації навчального процесу;

- соціально-афективні стратегії навчання реалізуються на принципах взаємодії та інтеракції, обміну інформації;

- метакогнітивні стратегії навчання забезпечують планування, реалізацію, контроль та аналіз навчальної інформації.

На думку Р. Оксфорд, стратегії навчання є способами поведінки і мислення, які мають значний вплив на процес переробки інформації студентом. Р. Оксфорд визначає прямі та непрямі навчальні стратегії. Непрямими навчальними стратегіями є *метакогнітивні* (самостійне визначення окресленої мети навчання, організація та планування навчального маршруту та самооцінка); *соціальні* (взаємодія, кооперація, з'ясування взаємноперозуміння); *емоційні* (підвищення мотиваційного компоненту, зниження відчуття тривоги) [6].

До прямих навчальних стратегій відносяться: *пізнавальні стратегії* (рецепція, практика та продукування, аналізу); *стратегії запам'ятовування*, компенсаторні стратегії; стратегії запам'ятовування (утворення асоціативних зв'язків, опора на візуальний і звуковий образи, повторення, застосування фізичних дій,

відтворення необхідної інформації); *компенсаторні стратегії* (використання жестів, пауз, здогадок чи рідної мови на занятті для зменшення труднощів в усному мовленні або письмі) [6]. *Індивідуальна стратегія навчання* визначається як структурована дія сприйняття, відбору та реалізації навчальної інформації враховуючи індивідуальні особливості. Продуктивними способами реалізації індивідуальних стратегій навчання є використання методів інтерактивного навчання та проектна методика. Метод проектів – це комплексний навчальний метод, який дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість студенту проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності. Метод проектів забезпечує прояв самостійності у виборі джерел інформації, способі її викладу і презентації. Проектна методика

забезпечує індивідуальну роботу над темою, яка викликає найбільший інтерес у кожного учасника проекту, тому забезпечую мотиваційну спрямованість вивчення певної дисципліни.

Висновки та пропозиції. Реалізація індивідуальних стратегій навчання студентів гуманітарних спеціальностей в процесі їх професійної підготовки надає змогу у раціональному проведенні практичних дисциплін. Опанування студентами своїми індивідуальними стратегіями покращує сам процес сприйняття, переробки та відтворення інформації, що паралельно базується на здобутих знаннях в умовах компетентнісної освіти. Індивідуальні стратегії навчання дозволяють студенту не тільки впоратись із конкретним навчальним завданням, але й в подальшому користуватися ними як алгоритмами індивідуальної роботи в процесі їх фахової підготовки.

Список літератури:

1. Закон України «Про вищу освіту» (зі змінами та доповненнями) від 23 травня 1991 р. № 1060-XII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кушнірук В.М. Формування професійної готовності особистості у процесі гуманізації освіти / В.М. Кушнірук // Вища освіта України. – 2008. – № 4, додаток 1. – С. 114-115.
3. Сіняговська І.Ю. Методологічний концепт інтеграції змісту навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів / І.Ю. Сіняговська // Perspectives of research and development: Collection of scientific articles. – SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. – Pp. 173-176.
4. Семиков В.А. Психолого-акмеологические особенности развития смысложизненных ценностей студентов гуманитарного профиля: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Семиков Владимир Алексеевич. – Тамбов, 2009. – 263 с.
5. Чобітько М.Г. Індивідуальність студента в особистісно-орієнтованому навчанні. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. – 2005. – Вип. 36. – С. 136-145.
6. Oxford R.L. Strategies for learning a second or foreign language. Language Teaching. 2011. Vol. 44, Iss. 03. P. 167-180.

Синяговская И.Ю.

Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского

РЕАЛИЗАЦИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ГУМАНИТАРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В статье проанализированы современные тенденции профессиональной подготовки студентов гуманитарных специальностей. Охарактеризованы основные функции современного профессионального образования специалиста гуманитарного профиля. Определена роль индивидуальных стратегий обучения студентов гуманитарных специальностей и способы их практической реализации для сформированности профессиональной компетентности.

Ключевые слова: стратегия обучения, индивидуальная стратегия обучения, студенты гуманитарных специальностей, профессиональная подготовка.

Siniachovska I.Yu.

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mikhailo Tugan-Baranovsky

REALISATION OF STUDENTS' INDIVIDUAL LEARNING STRATEGIES OF PROFESSIONAL TRAINING

Summary

The article deals with the modern tendencies of professional training of students of humanitarian specialties. The main functions of the modern professional education of a humanitarian specialists are described. The role of individual strategies for training students in humanities and the ways of their practical realization for the purpose of professional competence formation are outlined.

Keywords: learning strategy, individual approach, professional training.